

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

Корінні перетворення в нашому суспільстві й науково-технічний прогрес інтенсифікували процеси гуманізації й демократизації, інформатизації й технологізації всіх сфер, зумовили глибокі зміни в системі освіти, викликавши зміну освітніх парадигм, пошук нових цільових і стратегічних настанов, розробку сучасних педагогічних технологій для реалізації інноваційних ідей, нових концепцій і освітніх систем.

Ключовою фігурою перетворень у сучасній школі є вчитель як суб'єкт педагогічного процесу, що відрізняється високим професіоналізмом і моральністю, здатністю до творчої діяльності, педагогічних інновацій, до самореалізації й саморозвитку. Варто також врахувати, що професійна діяльність сучасного педагога стала полі функціональною. Змінилися й акценти в педагогічних функціях. Ведучою стала функція розвитку особистості учня. Дуже значущими стали проектувальна, організаційно - управлінська, комунікативна, діагностична й оціночно-рефлексивна функції.

В умовах підвищення вимог до професіоналізму й особистості педагога, багатоваріантності освітніх установ і їх багатопрофільності особливу значимість нині стала проблема модернізації професійної підготовки сучасного викладача.

Проблема професійної підготовки педагога і її модернізація є пріоритетною в усьому світі. Мета цієї статті розкрити суть акмеологічної парадигми та її вплив на розвиток інформаційних систем в контексті підготовки майбутнього викладача вищої школи.

Розвиток педагогічної технології має ряд етапів: початковий (еклектичний), класифікаційний, частково-системний і цілісно-системний. На першому етапі педагогічна технологія як наука, отримала поверхові, описові уявлення про свій предмет, його складові. На другому етапі ці уявлення

пов'язуються між собою, але тільки зовнішньо і частково. На третьому - прояснюються частково внутрішні зв'язки наукових понять, категорій, закономірностей. На четвертому - внутрішній зв'язок у поняттях, категоріях, закономірностях між ними стає повним, цілісним, всезагальним. Поняття об'єднуються в категорії, категорії поєднуються із категоріями, взаємоперевтілюються й разом через свою систему (взаємодію) адекватно відображають динаміку природи предмета педагогічної технології, зв'язки таких складових у їх безпосередньому й опосередкованому русі, взаєморозвитку.

Сучасна теорія педагогічних технологій на початку ХХ! століття знаходиться на третьому частково-системному етапі свого розвитку Майже всі її поняття вже класифіковані (зовнішньо пов'язані між собою і з категоріями), поняття й категорії співвідносні, але всі вони ще поверхові, вузькі або дуже узагальнені, зміст мають частковий, не набули всезагального характеру й тому працездатні лише частково, обмежено. Розвиток теорії педагогічної технології дозволить їй у найближчому майбутньому вийти на більш динамічний високий рівень.

Історичний аналіз свідчить, що соціально-теоретичні засади педагогічної технології склалися під впливом гуманістичних ідей передових мислителів різних епох, у тому числі наших вітчизняних учених та педагогів Г.С. Сковороди, К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка. А.С. Макаренко в "Педагогічній поемі" писав: "Наше педагогічне виробництво ніколи не будувалось за технологічною ланкою, а завжди за логікою моральної поведінки... Саме тому в нас просто відсутні всі важливі відділи виробництва: технологічний процес, облік операцій, конструкторська робота, використання кондукторів і пристроїв, нормування, контроль, допуски, бракування" [1, с. 191].

Особливого розвитку набули ідеї педагогічних технологій у першій третині ХХ ст., зокрема в працях відомих громадсько-політичних діячів та педагогів: П. Біланюка, М. Грушевського, Д. Донцова, І. Крип'яневича,

К.Левицького, і. Франка, А. Шептицького, В. Целевича, і. Ющишина та ін.

Вдало узагальнив окремі аспекти педагогічної технології В.П.Безпалько. Він запропонував комплекс засобів педагогічної технології в середній школі та шляхи її практичного застосування. Серед сучасних дослідників, котрі працюють в Україні, варто виділити наукові праці І.П.Підласого. Український педагог відомий своїми фундаментальними поглядами з теорії та технології дидактичного процесу. Окремі питання педагогічної технології вищої школи досліджували відомі українські вчені: А.М.Алексюк, В.І.Бондар, Є.С.Березняк, Я.і.Бурлака, С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, Б.С.Кобзар, В.М.Мадзігон, О.Г.Мороз, Н.Г.Ничкало, М.Г.Стельмахович, М.В.Чернінський, М.Д.Ярмаченко та ін.

Аналіз літератури, присвяченій цій проблемі, показує, що пріоритетними тенденціями розвитку вищої професійної освіти в ХХІ столітті стануть подальше посилення інтеграції, фундаменталізації й диференціації (спеціалізації). З огляду на це, сучасна педагогічна школа орієнтується на більш системний, міждисциплінарний, творчий та інноваційний характер загальної і професійної підготовки викладача.

Багатоваріантність освітніх систем і педагогічної діяльності викладача в новому соціокультурному середовищі й в умовах ринкової економіки припускає випуск вищою школою конкурентоздатного фахівця. У цьому плані ефективною стала безперервна багаторівнева підготовка педагога з інтегрованих спеціальностей. В умовах реформування вузівської системи професійної підготовки вчителя інтенсивно здійснюється перехід на нові навчальні плани й програми навчання. В основні блоки дисциплін включаються нові інтегративні курси. Серед таких усе активніше пробивають собі шлях *акмеологія* й педагогічна технологія, які мають важливе значення для підвищення професіоналізму й розвитку особистості сучасного вчителя. Вони впливають на зміну характеру навчального процесу. У процесі вивчення *акмеології* й інноваційних технологій навчання майбутні педагоги орієнтуються на комплексне вивчення й розвиток особистості студентів, на

цілісне бачення й ефективне здійснення навчального процесу, на самореалізацію в ньому творчих здібностей його учасників.

У таких умовах *акмеологія* і педагогічна технологія виявляються взаємозалежними одна від одної й виконують роль методології проектування й засобу реалізації нових освітніх систем. У цій роботі зроблена спроба розкрити основні підходи до інноваційні технології навчання в руслі акмеологічної парадигми освіти.

З упровадженням системного й кібернетичного підходів у педагогіку широке поширення одержала педагогічна технологія. У сучасних умовах вона стала галуззю педагогічної науки, яка тісно зв'язує педагогічну теорію й практику. Педагогічна технологія покликана розробляти методологію й створювати нові гнучко керовані системи освіти й умови їхньої успішної реалізації з метою підвищення якості навчання й досягнення запланованих результатів з найменшими витратами.

Педагогічна технологія відноситься до глобальних технологій. Її складовою частиною є технологія навчання. Остання, вбираючи в себе риси глобальної технології, відбиває предметну специфіку, цілісність, динаміку і логіку конкретного процесу навчання й має значно більшу варіативність та інструментальність у порівнянні з першою.

Багаторівневий характер педагогічної технології дозволяє використовувати і трактувати її як у широкому, так і в більш вузькому, локальному значенні.

Інтенсивний розвиток і широке застосування педагогічних технологій та її різновидів стимулюють наступні фактори:

1. Технологічна революція, що йде у всіх сферах суспільства, його інформатизація й електронізація.
2. Перехід педагогіки на кібернетичний етап її розвитку (В.А.Ізвозчиков та ін.).
3. Бурхливо розвиваються педагогічні інновації.
4. Включення в програму ЮНЕСКО освітніх технологій як

пріоритетного напрямку розвитку освіти.

5. Закріплення в нормативних документах держави, Міністерства освіти і науки України, у державному освітньому стандарті вищої освіти, у різних нормативних документах професійно-педагогічної діяльності з використання педагогічних технологій як обов'язкових.
6. У визначенні технології навчання й у розкритті її сутності ми виходимо з її системно-функціональної природи, з визначень, що подані в матеріалах ЮНЕСКО (Париж, 1986) і в міжнародному глосарії термінів за технологіями освіти.

Інноваційні технології навчання — це способи проектування й поетапної реалізації в освітньому процесі нових гнучко керованих систем розвиваючого навчання, орієнтованих на сучасні ідеї й засоби, активні методи й нові форми його організації, що гарантують досягнення запланованих результатів.

Таке визначення технології припускає її сучасність і орієнтацію не тільки на стандарти освіти, але й на творчу інноваційну діяльність педагога, на розвиток особистості тих, кого навчають.

Щоб продуктивно використовувати технології навчання, треба знати їхню суть, структуру ознаки й функції

Порівняльний аналіз різних технологій, виробничих, інформаційних, педагогічних та ін. дозволив нам виділити їхню загальну структуру, зв'язки й функції, обумовлені структурою, загальні й відмітні ознаки педагогічної технології.

А будь-яка технологія включає у свою структуру такі основні блоки:

1. Проект.
2. Поетапний технологізований процес.
3. Організація й управління.

Стосовно педагогічної технології будь-якого рівня доцільно виділити й четвертий блок — комплексної діагностики і кваліметрії.

Найважливішими ознаками технології навчання є:

1. Мета як її найважливіша характеристика, що задає порядок здійснення процесу навчання і режим його розгортання. Мета виконує регулятивну функцію і є стрижнем технології.
2. Організованість і управління процесу навчання, що забезпечує досягнення мети за допомогою оптимального режиму його здійснення, доцільно відібраних засобів і методів.
3. Етапність технологізованого процесу, що забезпечує чіткий оперативний зворотний зв'язок і контроль за проходженням цілей на кожній із ділянок цього процесу.
4. Алгоритмічність багатьох процедур, їх однозначне послідовне виконання.
5. Координованість і раціональність виконуваних дій, спрямованих на досягнення запланованого результату.
6. Система параметрів (показників, критеріїв оцінювання ефективності навчального процесу та його результатів).
7. Визначена стандартизованість (змісту і результатів) даного процесу.
8. Наявність функціональних характеристик, що забезпечують здатність даної системи навчання виконувати властиві їй функції та зв'язки з іншими педагогічними й соціальними системами.
9. Педагогічна технологія поліфункціональна. їй властиві такі функції: прогностична, інтегративна, системоутворююча, інтенсивна, управлінська, діагностична, оцінювальна й ін.

Таким чином, педагогічна технологія та її найбільш масовий вид — технологія навчання — пов'язані в її реалізації з двома видами педагогічної діяльності: науково-теоретичною (їхнім проектуванням) і професійно-практичною (здійснення проекту в реальному навчальному процесі, його діагностика й корекція).

При проектуванні та конкретній реалізації педагогічних технологій різного рівня важливо пам'ятати про їхні істотні відмінності від виробничих

та інших технологій. Відмінні риси педагогічних технологій полягають у тому, що вони не цілком стандартизуються, алгоритмізуються. Це дає можливість включати в них елементи евристики й творчості при збереженні цілісності бачення процесу навчання й загальних ознак технології. У результативній частині, технології розвиваючого навчання орієнтовані не тільки на одержання стандартизованих знань і умінь, але й на різний рівень та індивідуальний стиль досягнень тих, кого навчають.

Технології предметного навчання, як більш конкретні, характеризуються органічним зв'язком із предметною методикою, але при їхніх різних акцентах на ті чи інші сторони цілісного освітнього процесу.

Найчастіше у предметному навчанні орієнтуються не на одну яку-небудь глобальну технологію, а на їхні варіації й сукупності елементів різних технологій, адекватних цілям, змісту навчання та специфіці наукового й навчального пізнання, тобто на часткову технологізацію навчального процесу. Остання залишає в керованому навчанні простір для творчого здобування знань і нових способів пізнання у власній діяльності, для самореалізації учасників цього процесу.

Під технологізацією ми розуміємо процедуру трансформації й доцільного використання різних педагогічних технологій й їхніх елементів у реальних системах навчання при збереженні загальних компонентів і ознак технології з позицій системного й діяльнісного підходів.

Ефективність технологізованого навчально-виховного процесу істотно підвищується, якщо його ведення засноване на основних положеннях *акмеологічної науки* (Б. Г. Ананьєв, Н. В. Кузьміна, А. А. Реан та ін.), що орієнтують на можливості людини, на реалізацію в освітньому процесі її творчою потенціалу шляхом її здобутків.

Найбільш результативними технологіями є ті, котрі реалізують моделі навчання як освоєння нового досвіду (М. В. Кларін).

У інноваційних технологіях навчання це, насамперед, технології, засновані на проблемності й між предметної інтеграції, на співробітництві і

спілкуванні, що спираються на між суб'єктні, міжособистісні відносини, на сучасні комп'ютери, телекомунікаційні та інші засоби, на співтворчість та емпатію. У таких технологіях успішно реалізуються ідеї гуманізації й демократизації навчання, індивідуалізації й соціалізації особистості, укрупнення дидактичних одиниць, активізація навчальної діяльності та рефлексія її. В умовах перспективного особистісно-орієнтованого розвиваючого навчання найбільш доцільними й розробленими є технології *проблемного навчання* на основі між предметної інтеграції; технології співробітництва (колективні способи навчання у постійних і динамічних парах, у малих групах); ігрові технології різних видів, діалогові технології, *нові інформаційні технологи навчання*, творчі педагогічні майстерні, технології створення й захисту власних проєктів та інші. Їхня реалізація широко спирається на педагогіку успіху, на акмеологію творчості і співтворчості.

Для того, щоб використовувати інноваційні педагогічні технології в навчальному процесі, треба озброїти ними майбутнього вчителя, створити для цього творчу навчальну атмосферу й сформувані емоційно-ціннісне ставлення студентів.

З 2000 року вже існують навчальні курси, які містять елементи *сучасної педагогічної технології*. Такі курси містять у собі лекційний курс, семінарсько-практичні заняття, самостійні творчі завдання і науково-дослідну роботу студентів, залік і екзамен з рейтингової системи. Такі навчальні предмети побудовані на інтегративно-модульній основі. Зміст предмета містить у собі загальні теоретико-методологічні питання, види педагогічних технологій і технологій предметного навчання, засоби їхнього проєктування та визначення умов успішної реалізації.

Вивчення такого курсу носить яскраво виражену професійно-практичну спрямованість і ґрунтується на самостійному й систематичному Інформаційному пошуку й активній творчій діяльності студентів. Отримані результати впроваджуються у зміст педагогічної практики, озброюючи

студента технологіями, що забезпечують реалізацію його творчого потенціалу й готовність до розв'язання професійно-педагогічних завдань, підвищує його професійну спрямованість. Технологічно-педагогічна підготовка фахівця на остаточному етапі його навчання у вузі (5 курс, спеціаліст, магістратура) є важливим етапом професійного становлення, психічного розвитку та формування здібностей до саморегуляції, педагогічної рефлексії й педагогічним інноваціям, а тому стає дуже значимим в акмеологічному плані. *Акмеологічний підхід* до здійснення технологічної підготовки педагога не тільки необхідний, але й дуже перспективний, він стимулює шлях до успіху в професійній діяльності, до вершин педагогічної творчості. Технології розвиваючого навчання припускають активне використання засобів і методів, що активізують навчальну й науково-дослідну діяльність студентів — це проблемні лекції-панорами, лекції на основі технології укрупнення дидактичних одиниць, семінари з запрошенням учителів-новаторів, робота студентів у творчих педагогічних майстернях, методичні ігри й діалоги. Це методи захисту міні-проектів, аналізу конкретних педагогічних ситуацій, кейси-методи й ін. При їхньому використанні передбачається оптимальне сполучення вербального й образного, нормативного і творчого.

Технології предметного навчання у їхніх різних варіаціях адаптовані до конкретних умов і широко використовуються в після вузівській підготовці педагога (на курсах підвищення кваліфікації і перепідготовки педагогів різних спеціальностей).

Інноваційні технології служать тут однією з найважливіших умов функціонування освітньої системи, яка реалізує концепцію акмеології вищої освіти. Таким чином, інноваційні технології навчання — це важливий фактор розвитку освіти на всіх етапах і одна з умов підвищення ефективності навчання.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій: модульне

- навчання. - К., 1993. - 220 с.
2. Беспалько В.П. Структурні педагогічні технології. - М., 1989. - 192 с.
 3. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. Навчальний посібник. - К.: Інтел, 1995. - 168 с.
 4. Кузьміна Н.В. Професіоналізм діяльності викладача. - М., 1989. - 164 с.
 5. Макаренко А.С. Педагогічні твори: Т. I. - К.: Вища школа, - 428с.
 6. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. - К.: Просвіта, 2000. - 365 с.

Анотація. *Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена нагальними потребами суспільства у створенні інформаційно-освітніх систем, сприянні впровадженню новітніх інформаційних технологій у процеси управління освітою. Розглянуто сутність інноваційних технологій навчання щодо їх акмеологічної парадигми, теоретико-методологічні основи педагогічної технології та проаналізовано їх вплив на навчально-виховну складову практики вищого навчального закладу. Ключові слова: акмеологічна парадигма навчання, інноваційні технології, теоретико-методологічна технологія, навчально-виховна практика, індивідуальний стиль навчання.*

Аннотация. *Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена неотложными потребностями общества в создании информационно-образовательных систем, содействии внедрению новейших информационных технологий в процессы управления образованием. Рассмотрена сущность инновационных технологий учебы относительно их акмеологической парадигмы, теоретически-методологические основы педагогической технологии и проанализировано их влияние на учебно-воспитательную составляющую практики высшего учебного заведения. Ключевые слова: акмеологическая парадигма обучения, инновационные технологии, теоретически-методологическая технология, учебно-воспитательная практика, индивидуальный стиль обучения.*

Annotation. *Actuality of the material stated in the paper is caused by urgent requirements of a society for creation of information-educational systems,*

assistance in introduction of the newest information technology for managing educational processes. The essence of innovative technologies of studying concerning their archeological paradigms, theoretically methodological bases of pedagogical technology is considered, and their influence on a teaching and educational component of practice of a higher educational institution is analyzed. Key words: archeological training paradigm, innovative technologies, theoretically methodological technology, teaching and educational practice.

Стаття була надрукована у Історико-педагогічних студіях: Науковий часопис / гол. ред. Н.М. Дем'яненко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 5. – 130 с. (с.42-с.44)